

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2024

Marking Scheme

Bulgarian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION 2024

BULGARE HIGHER LEVEL

Схема за оценяване и критерии

Първа част	(30 /100)
1. Какво е значението на подчертаните думи и изрази в текста?	
а) негативно отношение – <i>песимистичен или неподкрепящ подход, отрицателна оценка на явление</i>	1 точка
б) парадокс – <i>мнение, схващане, твърдение, което противоречи на здравия смисъл, явление, което не съответства на представите ни, но което въпреки това може да бъде вярно или да има определена логическа валидност</i>	1 точка 1 точка
в) доверие – <i>умствено или емоционално състояние, при което човек твърдо вярва в надеждността, почтеността, компетентността или искреността на друго лице или група хора, също и в правилността на нещо</i>	1 точка
г) въображение – <i>фантазия, комбиниране и преработване на представи и създаване на образи, които човек никога не е възприемал реално в действителността</i>	1 точка
д) поемам отговорност – <i>имам право и задължение да следя за изпълнението на нещо и за сигурността на хора, предмети, действия и процеси...</i>	1 точка
2. „Ще трябва и ние да се научим да различаваме лъжа от истина”, казва авторът. Защо? – <i>Авторът дава пример за това, как ИИ може да се използва за измама, но има и други причини, поради които е важно да можем да разграничаваме лъжата от истината – например участието на ИИ в генерирането на невярно съдържание за манипулация на общественото мнение. Във връзка с това той споменава, че ЕС вече се е заел да регулира тази сфера.</i>	5 точки
3. „Фантазията ражда страхове.” Според автора, защо смислените отговори от GPT чатбота плашат хората? – <i>Разумните отговори от чатбота могат да изглеждат толкова реални, че да създават илюзия за разговор с истински човек, което може да бъде изненадващо и смущаващо. Във въображението на хората „се задействат образите на холивудските филми, където роботите развиват собствено съзнание и почват да изстребват хората, за да спасят природата или нещо</i>	5 точки

друго". Можем да си въобразим, че ИИ участва в създаването на изкуствени същества, способни да мислят и общуват като хората. Ние се страхуваме също от имитацията на съзнание, от имитацията на човек, по думите на автора – „от собствения си огледален образ, върху който нямаме контрол". Разумните отговори на чатбота повдигат философски въпроси за природата на съзнанието, интелигентността и идентичността. Интересен е също „страхът от емоционалната връзка с машината", както е във филма "Тя", където самотният герой се влюбва в операционна система.

4. Авторът твърди, че ИИ ще засили глобалното неравенство. На какво се основава това твърдение?

5 точки

– „Сред първите опасности, които крие ИИ, е че той ще отнема на хомо сапиенс работните места." Вярно е, че напредъкът на ИИ може да доведе до повишена автоматизация на работния процес, особено там, където действията са рутинни или повтарящи се. Това може да доведе до увеличаване на безработицата в някои сектори и разширяване на икономическото неравенство между висококвалифицираните работници, способни да се адаптират към технологичните промени, и тези, чиято работа е автоматизирана. Авторът говори също и за „неравенство в глобален мащаб" – между развития свят и развиващия се свят, в който тези технологии скоро няма да навлязат. Неравенство ще възникне и от преразпределението на продукта: „ИИ безспорно ще доведе до скок в производителността, както е станало с парната машина или електричеството", но явно не всички ще могат да се възползват от това.

5. В кои сфери ИИ буди най-голямо недоверие и защо ?

5 точки

– Според текста, ИИ буди най-голямо в сферата на самоуправляващите се превозни средства, а също и в медицината. По принцип използването на самоуправляващи се системи е проблематично, явно не е напълно ясно кой поема отговорност за действията им. Кой например носи отговорност при инцидент с автономно превозно средство? Този въпрос поражда дискусии за отговорността в случай на повреда на технологията и на неправилни решения, взети от ИИ. Машината е „безотговорна" и затова най-опасното приложение на ИИ е във военната индустрия – изглежда, че вече се разработват машини, които „сами откриват противника и го унищожават, без да чакат човешка команда". Въпросът е кой в този случай контролира действията на самите машини и какви са рисковете, свързани с неконтролираната ескалация на конфликтите.

6. Мислите ли като автора, че хората ще се адаптират трудно към новата ситуация?

5 точки

– Авторът дава пример с така наречената Леля Сийка, жена на възраст, с изградени навици, чието постигнато през годините „житейско равновесие" ще бъде разклатено. Наистина, много хора ще се приспособят трудно към промените, особено тези, чиито работни места са пряко застрашени. Това може да изисква значителни усилия за професионална преквалификация и развиване на нови умения, съответстващи на пазара на работната ръка. Въпреки това, ИИ едва ли ще бъде проблем за по-новите поколения, израснали във виртуалните пространства на интернет, екипирани от ранна възраст с компютри, айфони и виртуални игри. За тях ИИ ще бъде само едно ново средство, инструмент за нови реализации в различни области. От друга страна, не трябва да забравяме също, че ИИ ще създаде нови възможности за работа в областта на новите технологии и тези, които могат да се обучат и да се адаптират към новата ситуация, ще могат и да се възползват от тях.

Втора част

(30/100)

Мислите ли, че подобно на фотографията в миналото, ИИ може да се използва като инструмент в сътворяването на истинско изкуство? (100-150 думи)

Лична интерпретация, ясни и непротиворечиви идеи.

Примерът с фотографията е много удачен – действително в първия момент, при появата на ново техническо средство, хората съзират заплаха в него, но по-късно, усвоявайки изобретението, разбират предимствата му. ИИ може да бъде използвана за техническа реализация на различни артистични проекти, която обикновено изисква много време и средства. ИИ може да спести време във всяко изкуство – в изобразителното, в киното, музиката, литературата и архитектурата. Вече сме свидетели на множество произведения, създадени с помощта на ИИ. Все пак, творческият момент принадлежи на човека – автор на произведението, който трябва да знае как да постави въпроса на машината и творчески да преобрази отговора ѝ, а не да остави творбата си изцяло „в ръцете“ на ИИ. В този смисъл, въпросът за авторското право не е само формален, той е и творчески.

Трета част

(40/100)

Напишете съчинение (минимум 300 думи) на една от следните теми:

1. „Техническият прогрес трябва да ни изглежда като въпрос, поставен от науката на съзнанието.“ (Гюстав Тибон)

или

2. „Най-безнадеждното нещо е да убеждаваш хората в нещо. Всеки трябва да стига до своята истина сам, за да повярва в нея.“ (Павел Вежинов)

Умение за създаване на цялостен, логически последователен (кохерентен и кохезивен) текст, целенасоченост на аргументацията, езикова компетентност и речеви умения.

Бележки:

При оценяването на отговорите от първите две части се прилагат следните критерии:

1. Яснота и точност на изрази – кандидатът разбира добре въпросите и знае как да отговори ясно и точно – 30%;
2. Свързаност и непротиворечивост на отговорите – кандидатът използва откъси от текста, които са адекватни на мисълта му, идеите му са непротиворечиви – 30%;
3. Езикова компетентност – кандидатът умее свободно да изразява идеите си, езикът на изказването му е ясен и точен – 30%;
4. Конвенционални умения – кандидатът владее и прилага граматичната норма и правописа на съвременния български книжовен език – 10%.

